

og flygtninge. Mange sydslesvigere bekendte sig nu til danskheden som en reaktion på de ulykker, nazistyrer havde medført, og de, der havde resigneret efter folkeafstemningen 1920 eller tvunget af myndighedernes pres havde fjernet sig fra det danske mindretal, vendte nu tilbage. Dette betød bl.a. en svimlende vækst for det danske skolevæsen, og Bøgh Andersen, der 1946-54 var skoleleder i Flensborg, skildrer levende og gripende skolearbejdets vanskeligheder og glæder. I denne forbindelse beklager han, at skoledirektør Bernhard Hansen aldrig skulle have fået mod til at nedskrive sine erindringer. Det er en mærkelig fejltagelse, eftersom Bernhard Hansens erindringer udkom i Flensborg 1971 med titlen »At sejle er nødvendigt . . .« Det er også en vigtig bog om emnet, selv om den langt fra er så oplysende og udførlig, som det var ønskeligt.

Det er velkendt, at den engelske besættelsesmagt på mange måder modarbejdede de danske bestræbelser, efter at den danske regering havde taget afstand fra tanken om en grænseflytning. Bøgh Andersen skildrer konflikterne med englænderne og fortæller også om det ret ukendte illegale arbejde, der foregik for at opbygge en modstandsbevægelse med det formål at befri Sydslesvig. Selv om han ikke var direkte impliceret, havde Bøgh Andersen »visse kontakter« til de illegale. Modsætningerne til de tysksindede, som hurtigt igen fik herredømmet over administrationen, bliver fremstillet i deres fulde skarphed, og mange af de tyske ledere portrætteres, bl.a. den senere ministerpræsident Lübke. Meget kritisk er forfatteren også over for den fejlslagne afnazificering, og aktuelt udtrykker han sin frygt for, at reaktionen i Tyskland vil sejre over de frisindede kræfter. Fra bogen kan endelig fremhæves kapitlerne om forfatterens oplevelser på agitationsrejser i Sydslesvig og i Danmark, forbindelserne med danske velmenende, men ikke altid

lige heldige prosydslesvigske kredse og forholdet til forskellige danske politikere, f.eks. Hedtoft og H. C. Hansen.

At Bøgh Andersen i nogle henseender har været en kontroversiel skikkelse, lægger han ikke skjul på, og det kommer bl.a. frem, når han tager afstand fra organisationsformerne i det danske mindretal med en bemærkning som »... danskhedens hel- eller halvofficielle lokaler, hvor kun de frelste kommer . . .«, og når han nævner sit gamle ønske om at få »et folkeligt, repræsentativt, besluttende Sydslesvigparlament«. Men man mærker, at forfatteren er tilbageholdende med at formulere en mere konkret kritik af personer og forhold i den danske lejr, og man må håbe, at han på en eller anden måde får nedskrevet nogle mere udførlige erindringer om det danske organisatoriske og politiske arbejde, som han selv kender på så nært hold. Alligevel er der al grund til at glæde sig over det allerede udgivne, der foruden at være et vigtigt bidrag til forståelsen af det danske mindretals udviklingshistorie også tegner billedet af en sympatisk og stærk personlighed, der i så høj grad har været ét med den sydslesvigske danskheds skæbne under skiftende ydre forhold. Også for rigsdanske læsere uden særligt kendskab til mindretallet vil Bøgh Andersens bøger være en meget velegnet, måske den bedste indføring i emnet.

Dorrit Andersen

Bol og By. Meddelelser fra Landbohøjskole Selskab. 2. række 1 (1977) og 2 (1978).

Redaktionen af den nye række af BOL OG BY, som består af lektor Erik Helmer Pedersen og arkivar Michael Hertz, har i første hæfte fremlagt et ambitiøst program: man vil opdele i en A-række og en B-række, således at i A-rækken samles hvert hæfte omkring et bestemt tema,

hvor så et større eller mindre antal artikler skal give en slags status over forskningen og de resultater, man i dag kan uddrage. B-rækken skal være et mere åbent tidsskrift med et broget indhold af anmeldelser, debatindlæg, diverse indsendte artikler m.v. Det er utvivlsomt en god plan, der her er lagt, og dispositionsudkastet til de første 8 temahæfter ser spændende ud; samtidig viser det en bevidst tendens til at forskyde tyngdepunktet frem imod vor egen tid. Det første temahæfte, der kom i 1977, bærer titlen: *Det agrare Danmark og det industrielle gennembrud 1860-1914*, og indeholder 6 artikler. Peter Thonning Olsen skriver om: *Omlægningen fra vegetabilsk til animalsk produktion i dansk landbrug*; Sven B. Nielsen om: *Landbrugseksporthens varemæssige sammensætning og geografiske spredning 1850-90*; Claus Bjørn om: *Fællesmejerierne - en fase i Dansk Mejeribrugs udvikling*; Inger Jensen om: *En undersøgelse af dræningens rentabilitet 1850-85*; Stig G. Rasmussen om: *Fæstegodssalg på østjyske majorater*; Jørgen Witte om: *Landarbejdernes kår 1850-90*. Det andet temahæfte kom i 1978 under titlen: *Omkring den senmiddelalderlige krise*. Her skriver Kjell Runquist om: *Några tvistefrågor rörande utsåde och avgifter i Roskildeboken*; Erik Ulsig om: *Studier over registret fra Ringsted og Ramsø herreder*; Michael Hertz om: *»Beskeden mand«*. *Landalmuen* som politisk faktor i dansk senmiddelalder. BOL OG BYs B-række har vi endnu ikke stiftet bekendtskab med.

Paul G. Ørberg

Gunnar Jespersen: *Danke schön. En antihelts prøvelser*. (Poul Kristensen, Herning, 1978). 148 s., kr. 58,40.

Gunnar Jespersen blev taget af Gestapo i august 1944, inden han rigtig var kommet i gang med modstandsarbejdet! Han

var medlem af en gruppe i Herning, der ledet af Knud Thestrup skulle i gang med bl.a. våbenmodtagelse; men hidtil havde gruppen kun været på instruktionsstadiet.

Det blev en fæl forskrækkelse. Via Århus og Frøslev endte Jespersen sammen med flere kammerater i kz-lejren i Neuengamme ved vintertid. På grund af en slem betændelse i kæbe-hals-regionen kom han på sygeafdeling, hvor han opholdt sig i måneder efter helbredelsen som højst uofficiel reserveskriver, fordi den tyske stueformand (med grøn trekant = kriminel) fandt ud af, at Røde Kors-pakken, som danske fanger modtog, var god at være med til at dele.

For reserveskriverens øjne passerer kz-lejrens død og gru, indtil han slipper med Bernadotte-transporterne hjem via Sverige. Hele beretningen er trods emnet skrevet uhøjtideligt, let og fængslende, således som den lange afstand til begivenhederne tillader det. Grotesk er G. J.s hjemtur fra København til Herning i de første befrielsesdage. Mistænksomme modstandsfolk stak maskinpistoler i ryggen på ham på Storebæltsfærgen, og folk råbte »nazisvin« efter ham. Han mødte hos modstandsfolkene et bureaukrati, der i absurditet mindede om kz-lejrens.

G. J. behøver såmænd ikke i forordet halvt at undskylde bogens fremkomst. Den er udmærket.

Ib Gejl

Karen Jacobi, Minna Kragelund og Else Østergaard: *Bevaring af gamle tekstiler*. (Nationalmuseet, 1978). 160 s.

Nationalmuseet udgiver en serie, der omhandler Museumstekniske Studier, hvoraf dette er bind 2. Bogen er først og fremmest en håndbog for museer, hvori tekstiler indgår. Der er tre hovedafsnit: restaurering, konservering samt magasinering og fremvisning af tekstiler. Hver afdeling